

De Miste-excursie van september 2003

Henk Jan van Vliet*

Mijn verwachtingen voor de Miste-excursie waren zeer hoog gespannen. Dertig jaar geleden had ik meegedaan aan de NGV-jubileumuitgraving te Miste met uitgeven in het Hilgeloo en ik had allerlei grappige schelpjes gevonden. Ik meende toen, mogelijk niet alle soorten te hebben gevonden, maar aarzelde niet mijn collectie toch volledig te noemen. Het enige dat mij dwars zat, was dat mijn broer een horentje met drie merkwaardige richels had opgegraven en een slakkenhuisje met losse windingen. De uitgave van het Groot Misteboek van Janssen (1984) bracht een zware klap toe aan deze wat overtrokken waardering van mijn verzameling.

Vijftien jaar geleden was er opnieuw een uitgraving met uitspoelen in het Hilgeloo, georganiseerd door de WTKG. Nu zou ook ik zeker een *Chicoreus* (zo heet namelijk die horen met die drie richels) kunnen bemachtigen! Het bleek echter een mistige dag vol teleurstellingen en de bescheiden schelpenhoop was binnen enkele uren geheel weggezeefd. De tweede hoop was alleen voor de Winterswijkse afdeling. Wel vonden we een *Cypraea* (in de eerste minuten en heimelijk in de Winterswijkse hoop) en zelfs een grote pecten, maar deze werd ijlings door Janssen in beslag genomen: het was de eerste vondst van een gave, volwassen? *Amussiopecten* sp. klep, een zo zeldzame schelp dat-ie nog niet eens een naam had. Enigszins aarzelend vroeg ik of de pecten, als kleine genoegdoening voor het verlies van de schelp, niet tenminste mijn naam zou mogen dragen. Dit voorstel werd weggehoond! Beesten worden alleen vernoemd naar mensen met zeer bepaalde verdiensten (of zoiets of omgekeerd). Zou ik dan niet een *Chicoreus* uit de Leidse collectie kunnen krijgen? Men zou kijken... Enkele weken later stuurde Janssen me de schelp terug: het was de enige vondst die was geconfisqueerd en dat was toch wel een beetje zielig, vond hij. Dat zal wel: hij wilde gewoon geen *Chicoreus* afstaan! Gelukkig had ik in het medegenomen gruis een klein, gaaf exemplaar gevonden, maar dat hield ik voor Leiden uiteraard angstvallig verborgen.

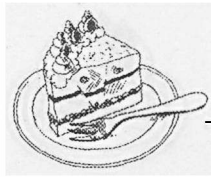
Stef zou nu de boel organiseren en hem kennende, zou dit op Steffiaanse wijze worden aangepakt. Die grote *Chicoreus* was reeds zo goed als zeker in mijn bezit. Op Stefs aanraden boekten we al enkele maanden van tevoren een plaats in de trekkershut van camping Beskers. ("Te vindt het zoo, an d'n Fukkingweg", zei de schaamteloze boerin). Op vrijdagochtend vertrokken we, Ton van Eijden en ik naar Winterswijk.

Om in de stemming te komen, eerst maar eens naar de Vliet. Dat bleek een enorm grote groeve te zijn geworden in de afgelopen 20 jaar. We vonden elk zeker 10 schelpen! Ook togen we naar museum Freriks om de Miste-

collectie te bekijken. Ik had tegen Ton grote verhalen gehouden over een walviskaak van wel 3 meter, maar dat viel in werkelijkheid ook mij een beetje tegen: het ding was aan het verbrokkelen en mat hooguit 75 cm, mogelijk doordat er in de loop der jaren steeds meer stukken van waren afgevallen.

We waren de enigen op de camping, zo bleek, maar 's avonds kwamen Stef en André Jansen er aan, die in een tent huisden. Er waren ook nog twee anderen, V. en E. wier volledige namen ik niet zal noemen, om niet onnodig mensen in opspraak te brengen. Stef deed een beetje geheimzinnig over de omvang van de kuil en vooral over de dingen die hij al had gevonden. Even later bleek waarom: hij ging weg en kwam terug met een reusachtige *Carcharocles*-tand die hij laconiek op tafel legde. Ja, gewoon op een grote hoop gevonden! We begrepen op hetzelfde moment dat deze vondst nu reeds alles overtrof, wat we gedurende deze excursie mochten vinden - we konden eigenlijk net zo goed naar huis gaan. Mijn aanbod om het ding te ruilen tegen een onlangs verzamelde kleine, maar fraaie Oligoceencollectie uit de Vliet, sloeg hij af. Toch hielden we nog een zekere moed en het werd ogenschijnlijk zelfs een genoeglijke avond. André was ook 30 jaar terug in Miste geweest en dat gaf een band. Ze zeiden dat er in de kantine een verzameling zwerfstenen was. Inderdaad, de boer had op een rommelmarkt enkele houten kistjes gekocht, voor zijn dia's, welke allerlei stenen bevatten. Ook enkele zwerfsteensponzen. Ik nam me voor deze aan de man te vragen. Of zou ik ze stiekem omruilen voor wat stenen van het erf? (Achteraf gezien denk ik dat verschillende mensen, mogelijk zelfs V. en E., vóór mij al op dezelfde gedachte waren gekomen, omdat de verzameling zeer heterogeen was samengesteld uit interessante vondsten en absoluut waardeloze stenen).

De ontgraving was inderdaad tamelijk groot aangepakt. Allereerst is daarom een woord van dank aan de grondbezitter, de heer Berenschot, op zijn plaats, die voor de zoveelste keer toestemming had verleend tot het maken van een ontsluiting op zijn land. De afspraken met hem waren met behulp van een officieel contract geformaliseerd. Via iemand uit Mortsel, Antwerpen, had Stef een Belgisch contract gekregen waarmee volgens mij wel concessies tot het ontginnen van Rupelse klei worden verleend, en dit enigszins aan de plaatselijke situatie aangepast. Profiteerend van een te laat gealarmeerde lokale overheid was daarop het intieme coulissenlandschap van Miste omwille van de wetenschap met een niets ontziende ijver volkomen omgevormd. Gapende gaten, trechters en ontzagwekkende zandhopen die consciëntieus waren gesorteerd op de laag waar ze uit waren gehaald. Voor een onwetende

voorbijganger moest het echter toeschijnen alsof er opnieuw een gletscher was langsgelopen, alsof er was gebombardeerd, alsof... Ik althans zag een onmiskenbare gelijkenis met het landschap tussen Rumst en Boom. (Later vernamen we dat het bestemmingsplan voor de streek definitief zal worden gewijzigd en dat een wanhopige gemeenteraad - die juridisch niets kan (of wellicht ook niet wil) beginnen - momenteel onderzoekt of er vakantiehuizen of torenflats rond het nieuwe meer kunnen worden gebouwd). Maar: prachtig weer, voldoende water om te zeven en voldoende, meer dan voldoende materiaal. En: een zeer goed idee om ter plekke te gaan zeven. Je kon in de wand de fossielen zo in situ zien zitten. Nog geen meter boven dit subtropische sediment een grindlaag en keileem: getuigen van arctische omstandigheden.

Ik zal niet klagen. Binnen enkele uren een paar grote *Kelletia*'s, een *Cypraea*, een *Isurus*-tand, een walviswerveltje en opeens ook de grote *Chicoreus*. Afgerond, maar gaaf. "We kunnen gaan", hield ik Ton voor, maar die wilde nog even door blijven graven. Gaandeweg ontstond er een sfeer van volledige ongeremdheid, een modderorgie. Mensen deden laarzen en spijkerbroek uit en gingen blootsvoets zeven. Een der organisatoren zag het met bedenkelijk ge-

zicht aan: "het moet niet veel gekker worden", zei hij. Maar een vrouw die al vele jaren WTKG-lid was, zag lyrisch naar onze bemodderde voeten en haalde herinneringen op aan de klei die zo sensueel tussen je tenen door kan krullen.

's Avonds uit eten met een hele groep. Het was een alleszins eigenaardig restaurant: de ene ober was blind en de andere sprak geen Nederlands. Door een misverstand kreeg ik als eerste een vegetarisch maal en pas anderhalf uur later werd voor de anderen geserveerd. Ook bleken de inspanningen tot tal van lichamelijke klachten te hebben geleid: hoofdpijn, rugpijn, wonden aan de handen en vooral - overal verbrand. 's Nachts muggen, maar door uitputting toch nog goed kunnen slapen.

De tweede dag een herhaling van de eerste. De derde dag waren de meeste mensen weggegaan, sommigen om zich onder doktersbehandeling te laten stellen. Wij gingen nog door, maar ook onze lichamelijke conditie verslechterde met de minuut. Het lukte me niet meer om op gebruikelijke wijze het gruis in de zeef te onderzoeken, omdat m'n vingertoppen waren ontveld. De rug liet het allengs afweten. Spierpijn in ledematen; hoofdpijn. Gebroken hielden we kort na het middaguur op met graven. Toch hadden we nog niet veel gruis verzameld. Niet alleen was het residu in onze zeven met zeshoekig kippenrengaas vrij gering, ook hadden we al op de eerste dag ontdekt dat je aanzienlijk sneller kunt werken, wanneer je geen nodeloze tijd verspilt aan het overhevelen van gruis in zakken, maar dat je de zeef simpelweg kunt omkeren in het water.

De boer van camping Beskers aarzelde op mijn vraag naar de zwerfsteensponsjes: "joa, ie wet nooit wat 't weerd is", zei hij. Had ik toch maar de stenen ongemerkt tegen

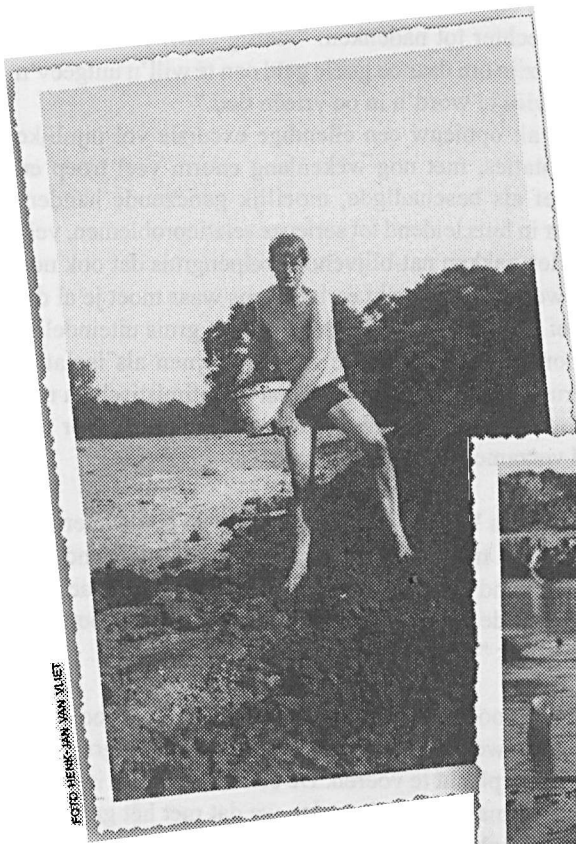

FOTO: HENK-JAN VAN VLIET

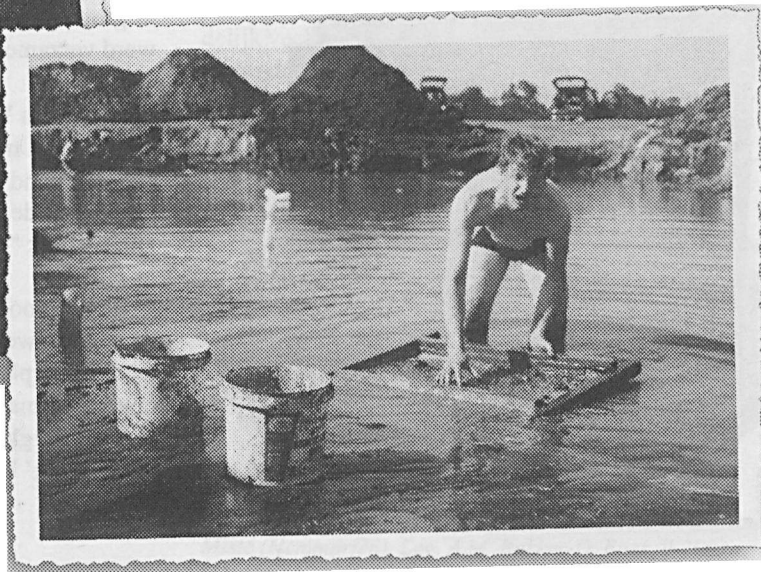

FOTO: HENK-JAN VAN VLIET

een paar andere omgeruild! Eerlijkheid leidt tot niets! Het was trouwens een verkeerd gekozen moment: hij was woedend. Dit was niet zozeer vanwege onze bemodderde kleren en laarzen en onze paar schamele zakjes gruis op zijn erf, maar wel vanwege de heilloze vernielingen die V. en E. op zijn camping hadden aangericht. Beiden waren de avond tevoren vertrokken, hoewel V. later in de week zou terugkomen. De boer had er geen woorden voor en leidde ons briesend naar hun tent: keurig in gelid stonden over een lengte van tientallen meters 72 (tweeënzeventig!) zware zakken gruis. "Het gras kan hier nie teeg'n", verklaarde hij. Dit moest terstond weg. Wat waren dit voor manier'n? V. zou volgens hem reeds drie keer op en neer zijn gereden met een bestelbus vol zakken naar zijn woonplaats. Dat moesten minstens 210 zakken zijn bij elkaar. Wat moest hij er allemaal mee? We moesten hem beschaamd gelijk geven. Het was vreselijk hoe door dit monument van hebzucht de naam van de WTKG op een schandelijke wijze door het slijk werd gehaald*). Hoofdschuddend opende de boer een zak: "hier kujje toch niks meer van maak'n". Ondanks onze deerniswekkende lichamelijke toestand laadden we alle zakken binnen zeer korte tijd in onze aanhanger en vervoerden ze naar een veilige plaats waar ze geen kwaad meer konden doen aan de kwetsbare vegetatie.

Met enige trots mailde ik V. later de namen van enkele gevonden mollusken door, natuurlijk zonder het verdwijnen van de zakken gruis te noemen om geen wonden open

te halen. Maar hij begon er zelf over. Hij mailde terug dat hij, daags na ons vertrek was teruggekomen en volledig de kluts kwijtgeraakt, toen hij de resterende zakken kwam ophalen: alles weg! Toch had hij na afloop van de zeefactie nog voldoende over: niet 210 zoals we hadden beaamd, maar wel 230 zakken vol. Uit teleurstelling om het verdwenen materiaal had hij namelijk nog een gehele dag aan de zeefafel gestaan en acht Murexen gevonden plus twee Cýpraeae. "Toch zeker *M. inornatus inornatus?*", mailde ik hoopvol terug. Neen, het bleek wel degelijk om *Chicoreus* te gaan.

Achteraf bezien zijn er dus vele minpunten aan te wijzen, naast die ellendige haaientand. Zo werden brutaalweg enkele omwonenden de stuipen op het lijf gejaagd. Ze hadden gehoord dat hier vroeger zee moest zijn geweest. "Je moet niet alles geloven", hield een misselijke 'grap-penmaker' hen voor, op de grindlaag wijzende: "hier liep vroeger een Romeinse weg. We zoeken hier naar Romeinse euro's". Dit lieten ze even bezinken; ze vonden dit duidelijk een veel plausibeler verklaring, vooral dat zoeken naar euro's. "Maar waarom dizze mossel'n dan", vroegen ze, een drietal horentjes tonend. "Dat is dan 50 euro voor het verzamelen, dat hebben wij ook allemaal betaald", riep een ander, en de toevallig aanwezige penningmeester voegde er aan toe: "plus een lidmaatschap voor dit jaar en volgend jaar omdat u niet op tijd hebt afgezegd." Hun reactie stemde echter tot nadenken: "veftig euro! Ie moet toch wel gek zijn om daar oe goeie geld oan te will'n uitgeev'n en zoo vies te word'n in oe vrieën tied."

Al met al: opnieuw een ellendige excursie vol pijnlijke confrontaties, met nog wekenlang enorm veel troep en ongerief als beschadigde, moeilijk genezende handen, modder in huis leidend tot serieuze relatieproblemen, vele tientallen zakken nat-blijvend schelpengruis dat ook nog moet worden uitgezocht en trouwens waar moet je al die rotzooi wel niet laten? (Ik denk dat het gruis uiteindelijk gewoon in de kruipruimte zal verdwijnen als isolatiemateriaal, bij het schelpenspul dat te optimistisch en met te grote ijver op tal van plaatsen reeds eerder door mij werd verzameld en meegenomen**).

*) Ik liet een WTKG-lid dit stuk lezen en belde later met de vraag, of met name deze zin niet aanstootgevend zou zijn. Hij vond van wel: "direct schrappen!" Op de achtergrond hoorde ik echter duidelijk de schrille uitroep van zijn partner: "die zin is volkomen juist!"

**) Er zijn ook andere opties. Zo hebben we gehoord dat de heer G. wel ongesorteerd Mioceen schelpengruis aan zijn kippen placht te voeren. De eieren waren tot in wijde omtrek vermaard. Ook hoorden we dat met het gruis uitstekend de gladheid door ijzel of 'eene versch gevallen sneeuwlaag' kan worden bestreden (Huiskens, 1938).

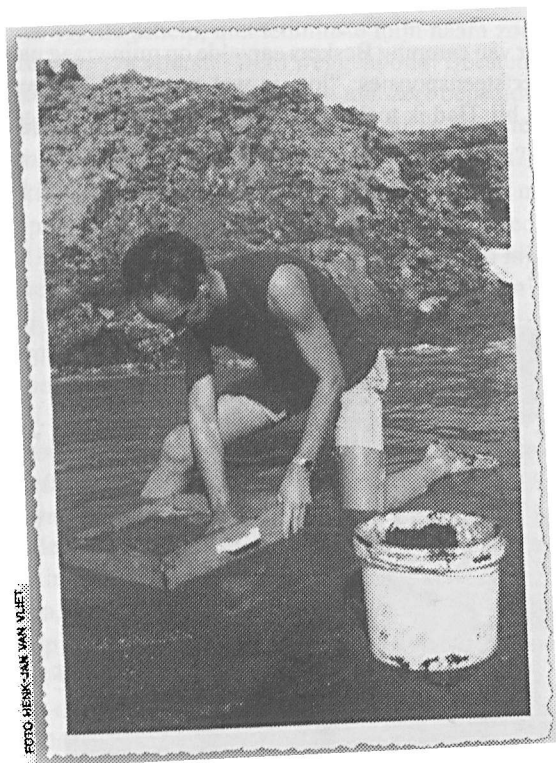

FOTO: HENK-JAN VAN VLEET

Literatuur

Huiskens, C.F.M. (1938). *Practische Toepassingen onze Fossielen. Eenige wenken voor de Verwerking tot Huisnijverheidsproducten*. Leiden: Brill.

Janssen, A.W. (1984). *Mollusken uit het Mioceen van Winterswijk - Miste*. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging.

**Henk Jan van Vliet, A. Tasmanstraat 41,
3531 GS Utrecht, tel. 030-2944218,
email: tpaymans@yahoo.com*